

תרגום-נפלא סיפור לשלום-עליכם

— מאת יוסף פרידלנדר —

מקום נביא השוואות אחדות בלבד. שלום עליכם כותב: „הויבט זיך אן א מעשה“ ובתרגום-לשון: „הא לך ענין“. כל החזן של האימרה העממית על מתקניבה ועל נועם-חיותה נעלם כלא-היה ולא נברא. נשארות שלוש מלים „וואכעדיקע“ (של ימי חול), שתוכן אולי יש בהן, אבל טעמה של המשמעות השלום-עליכמית נעדרת מהן לגמרי.

או הפסוק „בין איך איך נישט בדלות“ המתורגם: „גם אז לא הפי-סדתי כלום“. כלום יש צורך בהו-כחות נוספות עד כמה הלך שלום עליכם לאיבוד בדרך לתרגומו של אריה אהרוני? את פסוקו של אהרו-ני אנו מגלגלים עשרות פעמים ביום, והרי זו מטבע-לשון שנשחקה ואיב-דה צורתה ותכנה מזמן, ואין לקנות את שלום-עליכם ב„מציאה“ כזו.

ללא השוואה עם המקור, נקרא תרגומו של אהרוני, חלק וקל בעב-רית מדוברת לא-מעובדת ולא-מלו-טכת די צרכה. יתכן שזו היתה כו-נתו של המחרגם. אם נכונה השערה זו — כי אז הפס המחרגם את המו-עט ולא תפס את העיקר. אך אם ביקש אהרוני לתפוס את העיקר ו-לתת את שלום-עליכם בעב-רית, כי אז חיכה לו הכשלון כבר בפחח מלאכתו במשמעות של סוף מעשה בכשלון תחילה.

מקומו של שלום-עליכם בספרות יידיש ובספרות העולם שמור לו ל-תפארת וייחודו בספרות העברית עו-מד לו לעד באמצעות תרגומו של י.ד. ברקוביץ, שהפליג מעבר לכל תרגום והיה לשותף מלא ובעל זכויות משלו בהרקת כתביו של שלום-עליכם ללשון העברית. יתכן, שלאחר ברקוביץ קשה מאוד לתרגם את שלום-עליכם ורבים נרתעו מעצם הרעיון, אם כי לא פעם הועלתה ה-מחשבה על הצורך בתרגומים נוספים ללשון עברית של ימינו, כדי להע-שיר את ההבעה העברית מבחינת ה-תוכן והצורה של אחד הסופרים ה-יהודים הגדולים ביותר שקמו ב-דורות האחרונים.

אריה אהרוני עוסק בתרגומים מ-רוסית, מאנגלית ומיידיש וכעת ניסה כוחו ביצירות שלום-עליכם. הוא בחר במונולוג „שלוש אלמנות“, כנסיון ראשון של תרגום מכתבי הסיפור („שלוש אלמנות“, מונולוג, מיידיש אריה אהרוני, אל"ף, הוצאת ספרים, 1969). עצם הנסיון ראוי לברכה ול-עידוד, שהרי אם לא ינסו, לא נגיע לעולם לכינוסם של כל כתביו של שלום-עליכם בלשון העברית. ניסויים רבים יש לעשות עד שנגיע לתרגום הגון וראוי לשמו של הסופר. תרגומו של אהרוני הוא אחד הנסיונות הרא-שונים, וכבר על כך בלבד יש לברך. אך נסיון לחוד — ותרגום לחוד. תרגום כתיבתו של שלום-עליכם קשה כקריעת ים-סוף, שהרי כוחו הגדול של הסופר אינו דווקא בדברים שהוא מעלה, אלא בינות לדברים, זו הרוח השלום-עליכמית המיוחדת והמלורית שהיא כוחו והיא גבורתו של הסופר. י.ד. ברקוביץ ידע את „סוד“ ההעב-רה של הרוח היוצרת של שלום-עליכם לספרות העברית. לשם כך נהג חופש בתרגומו ולא היה צמוד לדייקנותם של הדברים ויחד עם זה שמר על האווירה השלום-עליכמית, בדרך של שותפות מחודשת של יצי-רה ותרגום ביחד.

לאריה אהרוני חסרה הרוח הזו לי-מרי, פרט לחלק הגלוי שלה המובא בטקסט גופא. תרגומו שטחי ומוסר בצמידות קפדנית את הדברים של הסופר ולא את העולם השלום-עלי-כמי שמאחורי הכתיבה. מסירת עולם טמיר ונעלם זה הוא, כנראה למעלה מכוחו ואין לבוא אליו בטענות על כך. כל השוואה בין המקור לבין התרגום מעלה מיד את בעיית הפער שביניהם שנמעט ואין להתגבר עליו. המתרגם עמל ללא ספק הרבה על מלאכתו במסגרת המוגבלת שלה, אלא שכדי לתרגם את שלום-עליכם, אין זה מספיק כלל וכלל. איך היה אומר שלום-עליכם: „טויגן — טויג ער, נאר פאר קיין סאלדאט טויג ער נישט“ (בתרגום חפשי: הוא מוכ-שר לכל, אך להיות חייל אינו מוכי-שר כלל).

אפשר להביא מהמונולוג דוגמאות ללא-קץ המוכיחות את אפיו של ה-רגום. למעשה כל השוואת המקור עומת התרגום מראשית הסיפור ועד-כיון, מעידה על הפער הזה. מחוסר